

'Vrede is de enige toekomst'

De jaarlijkse internationale vredesconferentie van Sant'Egidio gaat volgende week in Antwerpen van start. Een gesprek met Jan De Volder, een van de drijvende krachten. "Christenen moeten een stap verder durven zetten."

Henk Rijkers

"Waarom is zo'n conferentie eigenlijk nodig? Dat vroegen mensen ons wel eens, in de jaren negentig bijvoorbeeld. Dat was nog vanuit de oude secularisatiegedachte, dat de rol van godsdiensten is uitgespeeld." Jan De Volder glimlacht er een beetje wrang bij. "Dit jaar heb ik die vraag nog van geen journalist gehad. Het is nu wel duidelijk dat vredesinitiatieven nu nodiger zijn dan ooit. Het ziet er in de wereld niet goed uit."

De Volder is sinds jaar en dag, samen met zijn vrouw Hilde Kieboom, het gezicht van de katholieke lekenvereniging Sant'Egidio in Antwerpen. De 47-jarige redacteur van *Tertio* heeft verlof opgenomen, om zich ten volle achter de organisatie van de internationale vredesconferentie te kunnen zetten. Onder het motto *Peace is the Future* wordt die van 7 tot 9 september in Antwerpen gehouden. Religieuze kopstukken van uiteenlopende religies ontmoeten elkaar, en spreken met elkaar in talloze panels.

'Weer oorlog in Europa'

De spanningen in de wereld zijn deze zomer snel opgelopen. "We beleven vreselijke gebeurtenissen", beaamt De Volder op het centrum van Sant'Egidio. Hij somt ze op: "Nederland en België zijn getroffen door MH17. Met Oekraïne is er weer oorlog in Europa. Dan hebben we het drama van de christenen van Mosoel en de vlakte van Ninive. De heroprichting van het kalifaat in Syrië en Irak is een rampzalig proces. Er was

het zoveelste bloedige hoofdstuk in het conflict tussen Israël en de Palestijnen. Er is de destabilisatie van Noord-Afrika, en dan heb ik het niet alleen over Libië, maar ook over wat tussen de tiende en twintigste breedtegraad ligt: Mali, Noord-Nigeria, Kameroen, Tsjaad, Zuid-Soedan, Kenia, Somalië. En daaronder de Centraal-Afrikaanse Republiek. In enkele jaren tijd zijn de grensgebieden van Europa gedestabiliseerd, waarvan de *fall-out* ook Europa zelf bereikt. De vraag is: wat kunnen we, wat moeten we doen?"

Welk thema willen jullie in deze geladen internationale situatie aan de conferentie meegeven?

"Onze eerste gedachte was 'nooit meer oorlog'. Dat

'De ellende in Irak vandaag is bijvoorbeeld een gevolg van het Amerikaans-Britse ingrijpen in 2003'

was de slogan na de Eerste Wereldoorlog, waarvan we herdenken dat die een eeuw geleden uitbrak. Maar die slagzin is wat irrealistisch, want er is sindsdien juist verschrikkelijk veel oorlog gevoerd. In vrede en leren samenleven ligt de enige toekomst voor de mensheid."

Vrezen jullie niet daarmee in de ideologische sfeer te komen en staat 'eeuwige vrede' als ideaal niet haaks op het christendom? Dit informeert ons immers dat het kwaad niet uit de wereld te bannen valt.

"Maar het blijft evengoed de roeping van christenen om vrede na te streven. Dat is niet alleen in het Evangelie te vinden, dat de vredebrengers zalig prijst, het is ook uitgekristalliseerd in het Tweede Vaticaans Concilie. De Kerk moet zelf, zo leert *Lumen Gentium*, die-

nares worden van de menselijke eenheid. Dit is heel belangrijk voor het zelfverstaan van de Kerk. Niet meer de belegerde burcht zijn en de waarheid verdedigen – wat ze natuurlijk wel moet blijven doen – maar zich dialoogend opstellen jegens andere Kerken, gelovigen en andersdenkenden. Vrede blijft de grote roeping voor de christenen van vandaag. Het is wel een gigantische uitdaging die gemakkelijker gezegd is dan gedaan, dat geef ik u toe. Utopisch is het dan toch ook weer niet helemaal, want we hebben in die kwart eeuw met Sant'Egidio veel concrete vruchten van vrede en samenwerking gezien."

Hoe vindt u dat we in het algemeen met de huidige situatie omgaan?

"Ik zie een viertal opstellingen. De eerste is helaas de meest verspreide. Ik denk dat veel mensen met angst naar de toekomst kijken. Cynisch ook: de wereld loopt op zijn eind, laten we maar hopen dat we het zelf nog uitzingen. Voor Europa: dat we nog even door mogen gaan ons te wentelen in onze zelfzucht, hedonisme en kop in het zand steken. Een massale houding, ook bij de media. Een teken van decadentie, vind ik. Dat gaat ons absoluut het heil niet brengen."

Er wordt toch ook gepleit voor interventie?

"Ja, en dat is een houding waar ik meer respect voor heb – al deel ik die niet –, omdat die getuigt van verantwoordelijkheid voor de wereld. Tot op zekere hoogte heeft men zelfs gelijk: het kwaad moet actief bestreden en de zwakken moeten beschermd worden. Toch vind ik dat christenen vandaag een stap verder zouden moeten durven zetten. Ik wil geen flauw pacifistisch betoog ophangen, maar toch denk ik dat als je naar de geschiedenis van pakweg de afgelopen eeuw kijkt, we daaruit leren dat het gebruik van geweld en steeds gruwelijker wapens hooguit een deel van, maar nooit zelf de uiteindelijke oplossing kan zijn. De ellende in Irak vandaag is bijvoorbeeld een gevolg van het Amerikaans-Britse ingrijpen in 2003, zonder VN-mandaat en bovendien op basis van drogredenen. Saddam was natuurlijk een wrede dictator, maar terecht stelde

de oude heilige paus Johannes Paulus II alles in het werk om die oorlog te verhinderen.

Ook de christenen van Irak zelf waarschuwden ervoor. Werken aan een cultuur van samenleven, van begrip tussen de volke-

Foto: KN - Henk Rijkers

Jan De Volder: "De geschiedenis van pakweg de afgelopen eeuw leert dat het gebruik van geweld en steeds gruwelijker wapens hooguit een deel van, maar nooit zelf de uiteindelijke oplossing kan zijn."

ren, aan de rechtsstaat en de mensenrechten, dat is toch de grote roeping van christenen? Het opzetten van verzoening, op lokale, nationale en internationale basis. Allianties vormen, want ook bij andere groepen zijn er mensen die begrijpen dat de toekomst niet uit verdere strijd kan bestaan. Medestanders vinden onder andere religies is een belangrijk doel van de conferentie."

Hoe staat u tegenover zelfverdediging voor christenen?

"Ik kom vaak in Nigeria, een land dat mij erg boeit. In de conflictgebieden tussen moslims en christenen zie je christenen zich organiseren. En geef ze eens ongelijk. Je kunt moeilijk je vrouw en kinderen af laten slachten onder het motto 'Jezus heeft ons geleerd de andere wang toe te keren'. En toch, geweld met geweld beantwoorden, is een gevaarlijke weg. En sommige christelijke militieën in Nigeria kunnen ook zeer gewelddadig zijn. Boko Haram is verschrikkelijk, geen twijfel aan, maar van islamitische vrienden hier hoor ik ook de andere kant. Zij noemen de stad Jos als de plaats waar de christenen de moslims vermoorden."

Dat is toch bepaald niet representatief voor het beeld dat de wereld als geheel momenteel biedt.

"Zeker niet, maar ik had het nu even over die concrete stad in Nigeria. We zien gemakkelijk het geweld dat 'de onzen' wordt aangedaan, weinig wat 'de onzen' anderen aandoen. Maar de realiteit wereldwijd is inderdaad dat christenen vaak vervolgd worden. Ik heb meegewerkt aan een zwartboek in vier talen over de vervolging van de christenen, dat volgend jaar uitkomt. Christenen hebben een aarzeling om de wapens op te nemen en terecht ook. De andere realiteit is dat de islam een geweldige crisis doormaakt. Ook veel moslims zijn slachtoffer van het religieuze geweld, en ook van het vreselijke beeld van de islam dat zijn fanatiekelingen uitdragen. Een groep als Boko Haram maakt echter evenveel islamitische als christelijke slachtoffers. Ook de sjiïeten en gematigde soennieten hebben te lijden onder IS.

Waar een totalitair project begint te heersen, is aan het extremisme geen grens meer."

U had het over vier houdingen in de huidige situatie. Wat is de vierde?

"Die kun je niemand opleggen maar moet iedere christen voor zichzelf uitmaken: spiritueel in het leven staan. Vredesstichter zijn in je eigen omgeving, je eigen hart ontwapenen. Het thema van het martelaarschap houdt me erg bezig en leeft ook binnen Sant'Egidio sterk. Het is ook een thema van de conferentie.

Het christelijke martelaarschap wel te verstaan, niet het jihadistische, dat erin bestaat zoveel mogelijk mensen in de dood mee te nemen.

Dat is het tegenovergestelde van het christelijke ideaal, dat je jezelf op een bepaald moment niet wilt verdedigen, zelfs niet tegenover het kwaad. Dat is de weg van Jezus. Het is een grote uitdaging voor christenen op die manier vredesstichter te zijn. Ik weet het: heel gemakkelijk zoiets vanuit je luie stoel in een rustige stad als Antwerpen te zeggen, maar als je in een concrete situatie zit, vergt het heldenmoed. Noem het maar heiligheid." +

'Christenen hebben een aarzeling om de wapens op te nemen en terecht ook'

Opvallende sprekers

De conferentie opent op zondag 7 september met een Eucharistieviering door mgr. Bonny, bisschop van Antwerpen, in de kathedraal. Dan volgen tot en met dinsdag talrijke panels in de binnenstad, die vrij bijgewoond kunnen worden. Opvallende sprekers zijn onder anderen Herman van Rompuy, Bart De Wever, Andrea Riccardi, Zygmunt Bauman, rabbi David Rosen, Paul Bhatti, rabbi Abraham Skorka en metropoliet Athanagoras. Voor een overzicht van het programma en deelnemers zie www.santegidio.org en www.peaceisthefuture.be.

Van Geest

Toen Goethe in 1771 zijn rechtenstudie voltooid had, deed hij iets wat niet veel juristen doen. Hij zette zich aan het schrijven van de *Urfaust*. De hoofdpersoon, Faust, is een man in wie de Middeleeuwen echt voorgoed voorbij lijken. Waar de middeleeuwer zich nog als een amechtig deel van het geheel van Gods even wonderlijke als wrede schepping ervoer, lijkt Faust zich zeer bewust van zijn vrijheid en zijn autonomie. Op grond daarvan streeft hij tomeloos naar onbeperkte kennis en naar heerschappij over de krachten in de natuur.

Maar is de scheidslijn wel zo scherp? Faust raakt namelijk gefascineerd door het teken van de macrokosmos in een boek van Nostradamus en onderkent vervolgens toch ook de ondoorgrondelijkheid van het krachtenspel van natuur en heelal. En even daarvoor constateerde hij al: "Daar sta ik nu, ik arme dwaas! Zo wijs als in 't begin helaas." Kortom: ook Faust raakt zich van zijn betrekkelijkheid en amechtigheid bewust. De diepste drijfveren achter alles en in allen blijken hem, zelfs na de studies van de filosofie, rechten, "en ach! Helaas ook nog de theologie" bij lange na niet geopenbaard.

De onrust die dit in hem bewerkt, blijkt overigens wel zijn redding. In zijn zucht naar ultieme kennis, macht en geluk sluit hij een pact met duivel Mephistopheles: als Faust het geluk weet te bereiken op deze aarde, is zijn ziel na de dood voor de duivel. Weliswaar kent Faust momenten van geluk, maar omdat rusteloosheid onvolkomen geluk impliceert, komt Faust onder het duivelspact uit. Uiteindelijk wordt hij door God toegelaten tot de hemel om daar in de vereniging met zijn Gretchen en in de onderkenning van de Waarheid en het Zijn volmaakt gelukkig te worden.

Dat rusteloos zoeken en onrustig verlangen juist hier al heil en zegen brengen, lijkt paradoxaal. Wie zoekt en verlangt, heeft de vervulling van zijn zoeken en verlangen immers nog niet gevonden. Maar dat mensen *in* het verlangen naar Waarheid, Goedheid en Schoonheid een mate van geluk vinden, is ook wel weer verklaarbaar. Wie zich hierop richt, verheft zich tot diegene die de vervulling van dit verlangen belichaamt. Dat maakt alleen degene die verlangt dus al gelukkiger dan degene die, apathisch, niet verlangt. Zo blijken paradoxalerwijs verlangen naar en geluk op zich samen te gaan.

Logisch is dat niet. Maar zoals Faust al onderkende, is zelfs het leven van de meest begiftigde en begaafde mens, zoals hij, bepaald door irrationaliteit en onvermogen. Steeds weer ontdekt hij dat hij op de 'waarom-vraag' ook nooit een antwoord zal krijgen. De berusting hierin bewerkstelligt bij hem overigens ook al een mate van geluk, zonder dat hij zich daar direct al van bewust is. Zo blijkt geluk voor hem bereikbaar, ondanks dat het onbevattelijk is.

Paul van Geest

